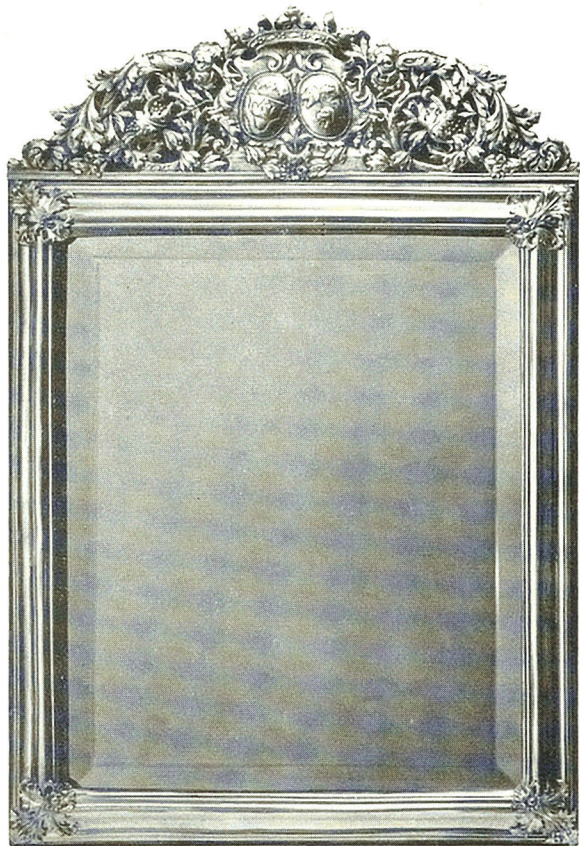

CENTRAAL
MUSEUM
UTRECHT

Agietenstraat 1
Maliebaan 42

september 1967

HET
KUNSTWERK
VAN DE
MAAND

Johannes ten Stall (1660–1740): Toiletspiegel, zilver, eikenhout, wortelnoten- en rozenhoutfineer. Hoog 65, breed 42 – 1699.

Voor het begin van de christelijke jaartelling gebruikte men spiegels van gepolijst koper, brons en zilver; in de eerste eeuwen na Christus werden ook spiegels vervaardigd van zwart vulkanisch glas. Van de 13e eeuw af werd geblazen spiegelglas gebruikt dat aan de achterzijde voorzien was van lood, tot in 1688 de Fransman Abraham Thevart het gieten van spiegelglas uitvond. Nu werd het mogelijk grotere spiegels dan voorheen te maken, welke op de rugzijde echter nog gedekt werden met tinamalgam: eerst in de 19e eeuw werd dit vervangen door kwikzilver.

De hierbij afgebeelde grote, staande toiletspiegel in Lodewijk XIV stijl werd vervaardigd door de Utrechtse zilversmid Johannes ten Stall (leerling in 1679, meester in 1689). Hij was bestemd voor Isaac Baron Cronström, een Zweeds officier in dienst der Staten, en zijn echtgenote Trajectina Anna Elisabeth van Tuyll van Serooskerke, wier huwelijk te Utrecht plaats vond in 1695. Het alliantiewapen, de twee ovale schilden onder de kroon bovenaan de spiegel, vertoont de wapens van beide geslachten. Het linker wapen is van Cronström, doorsneden: A. een kroon; B. een losstaande drietoppige heuvel binnen een halve golvende binnenstreepzoom. Het rechter wapen vertoont de bekende 3-brakshondekoppen van Tuyll van Serooskerke. Het alliantiewapen wordt gehouden door twee voluutvormige rijkgebladerde acanthusranken waartussen bloemen zijn gewerkt. De hoeken van de fraai geprofileerde zilveren sierlijst, die het spiegelglas vasthoudt, zijn versierd met een acanthusblad. De achterzijde is afgewerkt met ingelegd wortelnoten- en rozenhoutfineer.

In de bekroning van de spiegel staan onder de kroon de volgende merktekens: links het Utrechtse stadswapen, rechts de jaarletter L (1699) en het meesterteken van de maker I.T.S. boven een huisje (stal?). Dergelijke toiletspiegels maakten deel uit van een uitgebreid garnituur dat verder bestond uit borstels, flacons, poeder- en mouchesdozen, kandelaars, enz.

Ook miniatuur toiletgarnituren werden vervaardigd, zoals er een te zien is in de slaapkamer van het poppenhuis in de Barokkamer van het Centraal Museum. In de zilverzaal van het museum is een grote collectie werken van Utrechtse zilversmeden geëxposeerd.

Het afgebeelde kunstwerk is gedurende de maand september geëxposeerd in de hal van het Centraal Museum, Agnietenstraat 1 (Buslijnen 8 en 11).